

## קורות כתיבה אחת

מאת : אלכס זהבי

מר שהציגו שני המספרים. ואכן "קורות כיתה אחת" (כמו "סופה בין דקלים" של ס' מיכאל) הוא סיפור אותנטי בעל ערך אמנותי-אוניברסאלי על חיי נערים צעירים, שבזכות ערכיו האומנותיים ובזכות המודעות לבעיות התקשורת בין "החומר הזר", שעלילתו מתרחשת במקום רחוק ובזמן אחר, לבין הקורא הישראלי בזמן-נו, הוא ספר מופת לבני נוער.

"קורות כיתה אחת" בנוי סיפורים-סיפורים, העומדים בפני עצמם, שבמרכז כל אחד אפיזודה משמעותית מחיי קבור צה התלמידים, גיבורת הספר. האפיזודות מתקשרות זו עם זו, כדי עלילה לא רק ע"י סידורן על-פי סדר התרחשותן, אלא גם ע"י אפיון הדרגתי של הגיבורים העיקריים וע"י הצגת תהליך התפתחותה של הקבוצה והתגבשותה.

עלילת הספר מתרחשת, כאמור, בבית-ספר יהודי בוורשה של שנות ה-30. לכאורה, הרקע הוא זר ונעדר חן. למעשה, הספר הוא אקטואלי ובן-זמננו. בנימין טנא מתגבר בקלות על ה"זרות" ע"י פניות ישירות לקוראים, שבאמצעותן הוא

בנימין טנא מוכר לרבים כמשורר וכמתרגם. קשריו עם ספרות הילדים היו באמצעות התרגום (אגדות אנדרסון, שירי יוליאן טובים ועוד) ובעבודתו כעורך "משמר לילדים" (יחד עם שלמה ניצן). רק לאחר 30 שנות כתיבת שירה החל לכתוב פרוזה, ודווקא לילדים ולבני נוער.

בחירת נושאי ספריו: "בצל עץ הערמון" ו"קורות כיתה אחת" מבהירה מעט את מניעי כתיבתו. ב"בצל עץ הערמון" מובאים סיפורים מחיי ילדים יהודיים בשכונת עוני בוורשה, ב"קורות כיתה אחת" כונסו אירועים מחייה של כיתה ז' בבית-ספר יהודי בוורשה. הסיפורים מסופרים בגוף ראשון, ויש בהם הצבת יד לעולם שהיה ואבד. שני הספרים הם ספרי ילדים טובים ובהם סיפור טוב, עצמאי, קומוניקטיבי, דוקומונטארי ואובייקטיבי.

בפגישות שערכו חברי החוג לספרות ילדים בירושלים עם סמי מיכאל ועם בנימין טנא הופתעו המאזינים מן הדמיון הרב, שנמצא בתיאור מניעי הכתיבה, תהליך היצירה והשיקולים בבחירת החור

(המספר) לבין אניילה אחותו של ואצק. בסיפור אהבה רגיש זה מופיעים יסודות קלאסיים של סיפור אהבה ראשונה, שבו הוזים שני בני הזוג על דמות אוהב אידי-אלי, פגישותיהם נערכות בסתר, (גם בגלל היותם יהודי ופולני), ומצטיינות במתן ביטוי לשפעת רגשות ובעדינות.

כבר נרמז כאן, שלמרות שכל סיפור עומד בפני עצמו, ומגיע לשיא דרמטי, הרי העלילות משתרגות זו בזו ומעלות רקמות מורכבות למדי, החושפות תהליכים. כך אנו עוקבים אחר התפתחות המתח המ-עמדי, המגיע בשלב מסוים לשיא גרו-טסקי שבו מחברים פאראפראזה על ה- "אינטרנציונל", מתח המתפוגג בצורה לא צפויה, כשבן העשירים הפוגע בחבריו ונר-דף על-ידם תובע את הזכות ליחס של הבנה. המתח בין היהודים לפולנים, שנל-וות אליו תחושות של עלבון ובושה וחי-פושם מהוססים אחר זהות עצמית גורם להתגבשות ולתגובה ההולמת את הצי-פייה לשמירה על הכבוד העצמי. התפת-חות רגשותיו של המספר כלפי המין השני מועלית בשלושה שלבים: מאהבה מהור-לה ברחמים לילדה חולה, דרך אהבה למורה יפה אל אהבת הנעורים הרא-שונה.

בנימין טנא מכיר היטב את קוראיו בכוח, והוא מסייע להם להתגבר על הז-רויות כדי שיצמדו בטוחות במהלכה ה-עיקריים של העלילה. הוא מכיר את קור-איו ומכבדם, ועל כן הוא מתאר בפניהם עולם נעוריו ללא כחל ושרק, ללא נסיונות יפיו וללא הגנבת לקחים מוסריים. עול-מם של המבוגרים: המורים, ההורים וק-רובי המשפחה מעוצב משתי זוויות ראייה

קושר ברגישות בין הרחוק והזר לבין הקרוב והמוכר לקוראיו, במהלך העלילה מתבררות תופעות לא מוכרות באמצעות הסברים עקיפים המשתלבים אורגאנית בסיפור. אולם עיקר כוחו של ב. טנא הוא בבחירת המאורעות והמצבים המתוא-רים, אלה מצבים טיפוסיים בעולמה של קבוצה הטרוגנית של מתבגרים צעירים, שתכונותיהם האופייניות של מרכיביה מתחילות להתגבש, ומאיך גיטא, הצורך בפעילות קבוצתית שתבטא את עצמאותם, מסייעת להתגבר על הניגודים האינדיווי-דואליים. לצד ההתרחשויות האופייניות לחיי בית-ספר, הקשורות במתחים בין מורים לתלמידים וברגישות התלמידים ליחס המבוגרים אליהם, בולטות כאן שתי תופעות אחרות הנובעות מן המתח שבין בני עשירים (שהם כאן המיעוט) לבין בני בעלי מלאכה וחנוונים, מתח המגיע לשי-או בשביתה המיועדת למנוע את גירושו של רשקס מבית-הספר בגלל אי-תשלום שכר-לימוד, ומתח הנובע מן היחסים בין ילדים יהודיים לבין ילדים פולניים המגיע לשיאו בקרב בין ילדי בית-הספר היהודי לבין ילדי בית-הספר הפולני.

במרכז רוב הסיפורים עומדת הקבר-צה, תופעה אופיינית לסיפור או לקבוצה העוסק בבנים בראשית גיל ההתבגרות בעיקר בסביבת עוני. אולם גם עולמו הפרטי של היחיד — המספר, זוכה לבי-טוי רגיש בסיפור יוצא דופן. כוונתי לסי-פור פגישתו עם הנער הפולני ואצק שנק-לע למצוקה, וזוכה למתן בסתר מן המס-פר, יחסי הידידות הנרקמים בסתר זוכים להמשך, כשואצק מזהיר את חברו מפני פוגרום שמתכננים חבריו בערב חנוכה, ומגיעים לשיא ביחסי האהבה בין בני

להבהיר את הדינאמיקה של חיי קבוצת מתבגרים צעירים.

בספרו על מניעי כתיבתו את "סופה בין דקלים" אמר סמי מיכאל, שגילה כי דור שני ליוצאי עירק אינם מאמינים, ש"אכן היתה רקמת חיים עשירה ומגוונת להוריהם בילדותם, ולכן בא להעלותה על הכתב. ייתכן, שזה ייקרא כפארא-דוכס. לבני דורי לא היה מי שיציג את ילדות הוריו במזרח אירופה בצורה אמיתית ואנושית. בנימין טנא פורע חוב זה לבני-בניהם של הורי, ואולי מסייע על-ידי כך במקום שהתחיל סמי מיכאל, לגשר על פני החייץ בין דורות, אך בעיקר לגשר על פני החייץ בין עדות. דומני, שגורלו של "קורות כיתה אחת" יהיה כגורל "בצל עץ הערמון" יותר מכולם יזדהו עם ילדי וורשה הקוראים בני שכ-בות המצוקה, שעולמם קרוב כל כך לעולם שלהם.

זו של הילד העומד בשלב ההתנגשות וה"הרתעות מפני המבוגרים — וזו של המ"בוגר, שילובה של נקודת ראות זו בעלילה היא מעשה אמן — ע"י גילוי פנקסו הריק של המורה פרידמן נשבר הדימוי האופייני שלו כאורב לענישה, ע"י תיאור תגובתו של האב בעת הצפייה בהופעתו של זישא ברייטברד ואחריה מתגלה הצורך הגנוז באב להתגבר על העלבון וההשפלה שבחיים בין פולנים; נוגעת ללב במיוחד הסצינה שבה "מגלה" האב את משפט פיתגורס או נלחם בתיאוריה של דרוין.

תיאורה של חברת הנערים שובר את הסטראוטיפ המקובל של סיפורי החברה. אמנם, גם כאן מופיעים המנהיג והמלשין, הבריון ובעל השכל הישר, אלא שאין הם מופיעים כיכולים הכל, רקעם, שיקוליהם, נסיגותיהם והצלחותיהם מובאים בהקשרים המתאימים, ומסייעים